

न्यायालयीन प्रकरणांबाबत क्षेत्रीय व मंत्रालयीन
विभाग स्तरावर सूचना निर्गमित करणे.

महाराष्ट्र शासन

शालेय शिक्षण व क्रीडा विभाग

शासन परिपत्रक क्रमांक: संकीर्ण-२०२४/प्र.क्र.१५९/टिएनटि-१,

चौथा मजला, खोली क्र. ४३९, विस्तार इमारत ,

हुतात्मा राजगुरु चौक मादाम कामा मार्ग, मुंबई- ४०००३२.

दिनांक: २८ फेब्रुवारी, २०२४.

प्रस्तावना:-

शालेय शिक्षण विभागांतर्गत विविध विषयांच्या अनुषंगाने मा. न्यायालयांमध्ये मोठ्या प्रमाणावर न्यायालयीन प्रकरणे दाखल होत आहेत. यासंदर्भात न्यायालयीन प्रकरणी वरिष्ठ कार्यालयाशी तसेच, शासनस्तरावर वेळीच संपर्क न साधल्याने अवमान याचिकादेखील दाखल झाल्या आहेत. अशा अवमान याचिका दाखल होण्याचे प्रमाणे दिवसेंदिवस वाढत असल्याचे निर्देशनास आले आहेत. यामध्ये प्रामुख्याने क्षेत्रीय कार्यालयांकडून जबाबदार अधिकार नियुक्त न करणे, वेळीच शपथपत्र दाखल न करणे, शासनाच्या धोरणाशी सुसंगत व गुणवत्तापूर्ण प्रकरणांमध्ये निर्णय न घेता प्रकरणे प्रलंबित ठेवली जाणे किंवा अशा प्रकरणांमध्ये चूकीचा निर्णय घेणे, मा. न्यायालयाकडून आदेश पारित केल्यानंतर ऐनवेळी शासनास प्रस्ताव सादर केल्यामुळे बऱ्याच प्रकरणी न्यायालयात विहीत वेळेत शपथपत्र दाखल करणे शक्य न होणे, तसेच शपथपत्र दाखल करण्यास वारंवार मुदतवाढ घेण्याची वेळ येणे, क्षेत्रीय स्तरावर शुल्लक कारणांसाठी मा. न्यायालयास सहायक शासकीय अभियोक्ता यांच्यामार्फत मुदतवाढीसाठी विनंती करणे व अशा मुदतवाढी मिळवणे. परंतु, त्यानुषंगाने पुढील योग्य व आवश्यक ती कार्यवाही न केल्याने मा. न्यायालयाच्या रोषास सामारे जाण्याची शासनावर वेळ येणे, इत्यादी बाबींचा समावेश असून त्यामुळे अवमान याचिका दाखल होतात व अशा प्रकरणी शासनाच्या धोरणास विसंगत न्यायनिर्णय होऊन त्याचे अनुपालन करण्याची नामुष्की शासनावर येत असल्याचे दिसून येत आहे. यासर्व बाबी टाळण्यासाठी न्यायालयीन प्रकरणी क्षेत्रीय व मंत्रालयीन विभाग स्तरावरील सर्व संबंधितांना सूचना देण्याची बाब विभागाच्या विचाराधीन होती.

शासन परिपत्रक:-

न्यायालयीन प्रकरणी विहित कालावधीत कार्यवाही करणे व न्यायालयीन प्रकरणी होत असलेला विलंब टाळता यावा याअनुषंगाने क्षेत्रीय स्तरावर तसेच विभाग स्तरावर पुढीलप्रमाणे सूचना निर्गमित करण्यात येत आहेत:-

अ) क्षेत्रीय स्तरावर विचारात घ्यावयाच्या बाबी:-

- १) न्यायालयीन प्रकरण दाखल झाल्यानंतर जबाबदार अधिकारी तात्काळ नियुक्त करावा. त्यासंदर्भात कार्यालयाने उचित आदेश निर्गमित करावेत.
- २) जबाबदार अधिकार्याने सहाय्यक सरकारी अभियोक्त्याच्या संपर्कात राहून शासनाची बाजू योग्य पद्धतीने मांडण्यासाठी सहाय्यक सरकारी अभियोक्त्यास सहाय्य करावे.
- ३) प्रत्येक न्यायालयीन प्रकरण दाखल झाल्यानंतर सदर प्रकरणाबाबत तसेच प्रकरणाच्या सद्यस्थितीबाबत वेळोवेळी वरिष्ठ कार्यालयास अवगत करावे.

- ४) न्यायालयाने निर्णय दिल्यानंतर त्याची अंमलबजावणी तात्काळ करावी. तथापि, न्यायालयाचा निर्णय नियमोचित वाटत नसल्यास त्याबाबत विहीत पद्धतीने पुनर्विलोकन याचिका अथवा वरिष्ठ न्यायालयात अपिल दाखल करण्याबाबतची कार्यवाही तसेच त्याबाबतचा पाठपुरावा संबंधित अधिकाऱ्यांशी व्यक्तीशः संपर्क साधून करण्यात यावा.
- ५) शासनाच्या धोरणाला आव्हान देणारी किंवा धोरणाशी विसंगत प्रकरण मा. न्यायालयात दाखल झाल्यास ही बाब तात्काळ शासनाच्या निदर्शनास आणावी.
- ६) क्षेत्रीय अधिकाऱ्यांनी त्यांच्या अधिकार कक्षेतील प्रस्तावास नियमानुसार मान्यता देऊन प्रकरणे विनाविलंब निकाली काढावीत जेणेकरून विनाकारण न्यायालयीन प्रकरणे उद्धवणार नाहीत.
- ७) कोणत्याही परिस्थितीत शासनाविरुद्ध अवमान याचिका दाखल होणार नाही याची खबरदारी घेण्यात यावी.
- ८) न्यायालयीन प्रकरणी दाखल करावयाच्या शपथपत्रास वरिष्ठ कार्यालयाची मान्यता घेणे आवश्यक असल्यास तसा प्रस्ताव तातडीने वरिष्ठ कार्यालयाकडे सादर करावा व जबाबदार अधिकाऱ्याने त्याबाबत पाठपुरावा करून विहीत वेळेत शपथपत्र दाखल होईल याची काळजी घेण्यात यावी.
- ९) एखाद्या प्रकरणी शासनाची मान्यता आवश्यक असल्यास त्या प्रकरणी संबंधित अधिकाऱ्याशी संपर्क साधून शासनाकडे प्रस्ताव सादर करावा. तसेच, न्यायालयीन प्रकरणी शासनास प्रस्ताव सादर करताना ते स्वयंस्पष्ट असावेत याची खबरदारी घ्यावी.
- १०) न्यायालयीन प्रकरणी प्राधिकृत करण्यात आलेल्या अधिकाऱ्याच्या निष्काळजीपणामुळे मा. न्यायालयाने प्रतिकूल शेरे/आदेश दिल्यास किंवा मा. न्यायालयाने दंड बजावल्यास त्याच्यावर नियमोचित कारवाई करण्यात यावी.

ब) मंत्रालयीन विभाग स्तरावर विचारात घ्यावयाची बाबी:-

१. विधी सल्लागार/विधी अधिकारी यांनी क्षेत्रीय स्तरावरील विधी अधिकारी व इतर संबंधित अधिकारी तसेच विभागातील अधिकारी यांच्याशी समन्वय साधून न्यायालयीन प्रकरणांचा वेळोवेळी आढावा घेण्यात यावा.
२. विधी सल्लागार/विधी अधिकारी यांनी संबंधित सहायक शासकीय अभियोक्ता यांच्याकडून होणारा पत्र व्यवहार तातडीने विचारात घेऊन त्याप्रमाणे विहीत कालमर्यादेत त्यावर नियमोचित कार्यवाही करण्यात यावी.
३. विभागातील अवर सचिव/कक्ष अधिकारी यांच्याकडे न्यायनिर्णय/क्षेत्रीय अधिकाऱ्यांकडून न्यायालयीन प्रकरणांबाबतचा प्रस्ताव प्राप्त झाल्यानंतर ती बाब विधी सल्लागार/विधी अधिकारी यांच्या तात्काळ निदर्शनास आणावी व त्यांच्या मार्गदर्शानुसार उचित कार्यवाही करावी.
४. शासनाच्या ध्येय धोरणाविरोधात झालेल्या न्यायनिर्णयाच्या अनुषंगाने क्षेत्रीय स्तरावरून शासनास पुनर्विलोकन याचिका वा विशेष अनुमती याचिका दाखल करण्यासंदर्भात सादर करण्यात आलेले प्रस्ताव कालमर्यादेत सादर करून निकाली काढण्यात यावेत व यासंदर्भात मान्यता मिळालेल्या प्रकरणी पुनर्विलोकन याचिका वा विशेष अनुमती याचिका दाखल झाल्याचे क्षेत्रीय स्तरावरून अवगत करण्याबाबत संबंधित अधिकाऱ्यांना लेखी सूचना द्याव्यात.
५. ज्या न्यायालयीन प्रकरणी मा. न्यायालयाच्या आदेशानुसार व शासनाच्या ध्येय धोरणानुसार सुसंगत प्रकरणे विचारात घेऊन त्यावर नियमोचित कार्यवाही मा. न्यायालयाने दिलेल्या कालमर्यादेत करावी व तसे मा. न्यायालयास अवगत करणेबाबत क्षेत्रीय यंत्रणेस सूचना देण्यात याव्यात.

६. अनावश्यक अवमान याचिका दाखल होणार नाहीत याची प्रकर्षाने दक्षता घ्यावी.

०२. सदर शासन परिपत्रक महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेतांक २०२४०२२८१८५६१७२६२१ असा आहे. हा आदेश डिजिटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने.

(तुषार महाजन)
उप सचिव, महाराष्ट्र राज्य

प्रति,

- १) मा. प्रधान सचिव, शालेय शिक्षण व क्रीडा विभाग यांचे स्वीय सहायक, मंत्रालय, मुंबई.
- २) आयुक्त (शिक्षण), महाराष्ट्र राज्य, पुणे.
- ३) सह/उप सचिव, शालेय शिक्षण विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
- ४) संचालक (प्राथमिक/माध्यमिक व उच्च माध्यमिक), महाराष्ट्र राज्य, पुणे.
- ५) अवर सचिव/कक्ष अधिकारी (सर्व कार्यासने), शालेय शिक्षण विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
- ६) सर्व विभागीय शिक्षण उपसंचालक, महाराष्ट्र राज्य
- ७) सर्व शिक्षणाधिकारी/शिक्षण निरीक्षक/प्रशासन अधिकारी (प्राथमिक/माध्यमिक)
- ८) सर्व विधी अधिकारी, विभागीय शिक्षण उपसंचालक कार्यालय
- ९) निवडनस्ती (टिएनटि-१)